

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์ทางประชากรของโลกในปัจจุบันกำลังสร้างความกดดันให้กับสถานะแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นอย่างมาก การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากร โลกย่อมหมายถึง การเพิ่มขึ้นของความต้องการพื้นฐานของชีวิตที่ต้องมีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ ในขณะที่เดียวกันประชากรโลกก็มีความต้องการสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับชีวิตอีกอย่างน้อยหนึ่งสิ่ง คือ สถานะแวดล้อมที่มีคุณภาพสูงหรือสถานะแวดล้อมที่ยังคงสภาพความเป็นธรรมชาติอยู่นั่นเอง ความต้องการพื้นฐานของชีวิตดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งในแนวความคิดขึ้นระหว่างบุคคลสองกลุ่ม กล่าวคือ นักเศรษฐศาสตร์พัฒนา (Development economists) และนักอนุรักษ์นิยม (Conservationists) แนวความคิดที่สำคัญของบุคคลกลุ่มแรกคือ การนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีมาใช้ประโยชน์เพื่อความอยู่ดีและกินดีของประชาชน แต่แนวความคิดที่สำคัญของบุคคลในกลุ่มหลังคือ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเอาไว้เพื่อคุณภาพที่ดีของสถานะแวดล้อมในแนวความคิดและแนวทางการปฏิบัติของบุคคลสองกลุ่มดังกล่าวแล้ว แต่ถ้าพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายสำคัญของทั้งสองกลุ่ม อาจกล่าวได้ว่า ไม่มีความแตกต่างกันเลย ทั้งนักเศรษฐศาสตร์พัฒนาและนักอนุรักษ์นิยม ต่างก็มุ่งหวังที่จะให้เกิดความอยู่ดีและกินดีขึ้น ในประชากรมนุษย์ ที่กล่าวว่าให้ความสนใจ คือ แนวความคิดและแนวทางการปฏิบัติของทั้งสองกลุ่มน่าจะได้มีการผสมผสานกันมากกว่าที่จะปล่อยให้ปะทะกันเป็นข้อขัดแย้ง ทั้งนี้ก็เพื่อความผาสุกของประชากรโลกยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด

การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติมีขึ้นก็เพื่ออำนวยความสะดวกจำเป็นพื้นฐานสำหรับชีวิต และความพึงพอใจทางด้านวัตถุให้แก่มนุษย์ ส่วนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมีขึ้นก็เพื่อประกันว่าสถานะแวดล้อมภายหลังการพัฒนาจะยังคงเป็นสถานะแวดล้อมซึ่งประชาชนทั่วไปยังคงพึงพอใจ ยังเป็นสถานะแวดล้อมที่สามารถสภาพความเป็นธรรมชาติไว้ได้ ยังมีความสมบูรณ์เพียงพอ และยังพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ความรู้ทางนิเวศวิทยามีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติเท่าเทียมกันกับความรู้ที่มีความสำคัญที่มีต่อการอนุรักษ์ โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจำนวนไม่น้อยที่ประสบกับความล้มเหลว และสูญเสียเงินไปเป็นจำนวนมาก เนื่องจากไม่ทราบข้อเท็จจริงเชิงนิเวศวิทยาที่เกี่ยวข้องกับโครงการอย่างถ่องแท้หรือทราบแต่ไม่ได้ให้ความสนใจอย่างจริงจัง การพิจารณากำหนดขอบเขตของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติว่าควร

กว้างหรือแคบ และมากหรือน้อยเพียงไรในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจนั้นจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลทางนิเวศวิทยาของโครงการเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ทำนองเดียวกันสำหรับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติหากขาดข้อมูลดังกล่าว โครงการพัฒนาอาจไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าประสงค์ได้เช่นเดียวกัน

ขอยกพื้นที่ป่าไม้ในบริเวณหนึ่งของประเทศซึ่งยังไม่มีการบุกรุกและทำลายแต่มีแนวโน้มว่ารัฐบาลจะพัฒนาพื้นที่นี้ในอนาคตเพื่อเป็นตัวอย่างของการใช้ข้อมูลทางนิเวศวิทยา ในการพิจารณาว่าจะอนุรักษ์หรือจะพัฒนา การพัฒนาพื้นที่ป่าไม้ดังกล่าวสามารถกระทำได้ในหลายลักษณะดังนี้

1. ไม่มีการแตะต้อง ปล่อยให้คงสภาพความเป็นธรรมชาติเหมือนเดิม ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ การอนุรักษ์ไว้เป็นเขตต้นน้ำ และเพื่อความมั่นคงเชิงภูมิสังคมของผิวดิน

2. พัฒนาให้เป็นอุทยานแห่งชาติ หรือเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยทิวทัศน์และความสวยงามตามธรรมชาติไม่ถูกทำลาย พื้นที่ดังกล่าวสามารถใช้เป็นแหล่งนันทนาการกลางแจ้ง (Outdoor recreation) และเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

3. พัฒนาให้มีการเก็บของป่าและล่าสัตว์ได้ในขอบเขตและจำนวนที่จำกัด แต่ทั้งนี้พื้นที่ส่วนใหญ่ต้องคงสภาพป่าธรรมชาติไว้ดังเดิมเพื่อความมั่นคงของดินและภูมิสังคมของผิวดิน เพื่อผลประโยชน์ทางการศึกษาด้านธรรมชาติวิทยา เพื่อนันทนาการและการท่องเที่ยว และเพื่อผลิตภัณฑ์จากสัตว์ป่าในปริมาณที่เหมาะสม

4. พัฒนาให้มีการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากพื้นที่ป่าไม้ได้มากขึ้น ผลประโยชน์ดังกล่าวอาจอยู่ในรูปของผลผลิตจากไม้ ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ป่า และการเลี้ยงสัตว์ การพัฒนาในลักษณะนี้คุณค่าของความเป็นป่าธรรมชาติเพื่อประโยชน์ทางด้านวิชาการจะลดลง แต่ก็เปิดโอกาสให้นักวิชาการจากสาขาอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักสังคมศาสตร์ ทำการศึกษาได้มากขึ้น ในทำนองเดียวกัน พื้นที่สำหรับการนันทนาการกลางแจ้งอาจลดลง แต่ก็ได้หมายความว่าหมดสิ้นไป ผลจากการพัฒนาสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความมั่นคงในภูมิสังคมของผิวดินและหน้าที่ในการรักษาต้นน้ำได้

5. อนุญาตให้มีการเปิดป่าได้ในบางส่วนของพื้นที่ป่าไม้ เพื่อใช้ประโยชน์ในการปลูกไม้ดอก ไม้ผล การเลี้ยงสัตว์ และ/หรือการเพาะปลูกพืชไร่

6.อนุญาตให้มีการเปิดป่าได้อย่างสมบูรณ์ตลอดพื้นที่ เพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนา หรือในการขยายเมือง การพัฒนาอุตสาหกรรม และพัฒนาสิ่งสาธารณูปโภค

จากลักษณะของการพัฒนาดังกล่าว ถ้ามีการตัดสินใจเลือกที่จะดำเนินการลักษณะหนึ่ง ลักษณะใดในสามลักษณะแรกย่อมหมายถึง การตัดสินใจที่จะอนุรักษ์เป็นสำคัญและยังมีโอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงการพัฒนาในภายหลังเป็นลักษณะใดลักษณะหนึ่งในสามลักษณะสุดท้ายได้ ถ้าตัดสินใจเลือกพัฒนาในลักษณะที่ 4 โอกาสที่จะสงวนพื้นที่ไว้เพื่อการพัฒนาสามลักษณะแรกจะลดลง และถ้าตัดสินใจเลือกพัฒนาในลักษณะใดลักษณะหนึ่งของสองลักษณะสุดท้าย ย่อมหมายความว่า โอกาสที่จะกลับไปพัฒนาตามสามลักษณะแรกมีน้อยมาก ถ้าจะเป็นไปได้ก็จะต้องใช้เวลานาน (มนัส สุวรรณ, 2538)

สภาพการณ์อย่างหนึ่งที่พบโดยทั่วไปในเขตอุทยานแห่งชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งอุทยานแห่งชาติในเขตอากาศแบบร้อนชื้นคือ การตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มน้อย ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้อาจเป็นชนเผ่าดั้งเดิม (Primitive people) เช่น พวกอินเดียนในประเทศบราซิลและเปรู พวกเงาะและชาไกในภาคใต้ของประเทศไทยและตอนบนของประเทศมาเลเซีย และพวกผีตองเหลืองในจังหวัดน่าน เป็นต้น หรืออาจเป็นชนชาวเผ่าต่างๆ การดำรงชีวิตของชนกลุ่มน้อยเหล่านี้อาศัยการเก็บของป่า การล่าสัตว์ และการทำไร่แบบเลื่อนลอยเป็นสำคัญ ถึงแม้จำนวนของชนกลุ่มน้อยเหล่านี้จะมีค่อนข้างน้อยและตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างกระจัดกระจายในเขตอุทยานแห่งชาติ แต่การปรากฏของกลุ่มคนดังกล่าวก็มีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวมาก

ความสำคัญของชนกลุ่มน้อยในเขตอุทยานแห่งชาติที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสามารถพิจารณาได้สองลักษณะ กล่าวคือ ลักษณะแรก ชนกลุ่มน้อยดังกล่าวเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้แก่อุทยานแห่งชาติเพราะความสำคัญในเชิงสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (มนัส สุวรรณ, อ้างแล้ว)

ปัจจุบันสถานการณ์การท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยใช้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมาเป็นกลยุทธ์การพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเจริญเติบโต และขยายตัวอย่างรวดเร็ว เนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นกระบวนการและกิจกรรมที่เกี่ยวเนื่องโยงใยกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และยังเป็นอุตสาหกรรมที่ได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม จากการที่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นทรัพยากรหลัก ดังนั้นกิจกรรมใดๆ ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวย่อมจะส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ทั้งด้านบวกและด้านลบที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เช่นกันไม่มากนัก ซึ่งถ้าหากการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ขาดการจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพอาจนำไปสู่ความเสื่อมโทรมและการเสื่อมสภาพของความเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ เมื่อใดก็ตามที่เกิดความเสื่อมสภาพและการเสื่อมโทรมเกิดขึ้นย่อมมีผลกระทบไปถึง

หลายๆ กลุ่มซึ่งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีความเชื่อมโยงกับกลุ่มคนอย่างน้อย 3 กลุ่ม คือนักท่องเที่ยว ผู้ที่ประกอบธุรกิจเกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวและชุมชนเองคั้งนั้นชุมชนเจ้าของสถานที่จะต้องมีความสนใจร่วมกัน ซึ่งการช่วยกันดูแลรักษาระวังป้องกัน รวมถึงลดจนการร่วมมือกันในการเอาใจใส่ต่อแหล่งท่องเที่ยวของผู้ที่เกี่ยวข้องนั้นก็จะเป็นแนวทางหนึ่งในการที่จะรักษาสภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ยังคงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไปได้ (มนัส สุวรรณ และคณะ, 2541)

พจนา สวนศรี (2546) กล่าวว่าชุมชนไม่สามารถโคดเดี่ยวดตนเองได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมในระบบโลกาภิวัตน์ การเผชิญหน้าของชุมชนต่อโลกภายนอกย่อมมิใช่เรื่องง่ายถ้าชุมชนไม่มี “ทุนทางสังคม วัฒนธรรม และฐานการผลิต” ที่เข้มแข็งพอ ชุมชนไทยผ่านช่วงของการพึ่งตนเอง ผู้การพึ่งพาภายนอกมากขึ้น ในขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นฐานการผลิตที่สำคัญถูกทำลาย กระแสการบริโภคนิยมเข้าไปสั่นคลอนระบบสังคม และวัฒนธรรมของชุมชน การศึกษาและการปกครองที่ต้องเป็นมาตรฐานที่สร้างจากรัฐส่วนกลางทำให้ชุมชนต้องขึ้นอยู่กับรัฐมากขึ้น

จากกระแสของคนในสังคมที่เกิดความตื่นตัวเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความเป็นประชาธิปไตยของสังคมไทยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและกำหนดทิศทางการพัฒนามากขึ้น การให้ความสำคัญของเรื่องสิทธิมนุษยชน โดยการเคารพสิทธิความเป็นมนุษย์และความเท่าเทียมของคนในสังคมซึ่งกระแสเหล่านี้อิงกับกระแสโลกโดยสหประชาชาติ องค์กรนานาชาติ นักวิชาการ และนักอนุรักษ์ที่พูดถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยที่ความเข้าใจของคนในสังคมที่มีต่อชุมชนชนบทที่เป็นฐานสำคัญของการพัฒนายังมีช่องว่าง การท่องเที่ยวจึงเป็นช่องทางหนึ่งที่น่าพาผู้คนต่างวัฒนธรรมให้ได้เรียนรู้แลกเปลี่ยนกัน สร้างความเข้าใจที่แท้จริงและสร้างพันธมิตรในการพัฒนาสังคม

อย่างไรก็ตาม บทเรียนของการท่องเที่ยวกว่า 50 ปีนับแต่โลกเข้าสู่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนได้ประโยชน์น้อยมากหรือแทบจะไม่ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวเลยในทางตรงข้ามกลับได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวในหลายด้านทั้งการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชนไม่ได้เกิดจากการตอบคำถามว่า “ชุมชนจะได้ประโยชน์อย่างไรจากการท่องเที่ยว” แต่เป็นการสร้างโจทย์ใหม่ว่า “การท่องเที่ยวจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนได้อย่างไร”

ชุมชนบ้านคอยปุยตั้งขึ้นในราวปี พ.ศ. 2490-2492 เดิมทีชาวบ้านคอยปุยทำอาชีพด้านการเกษตรกรรมรวมทั้งมีการปลูกฝิ่นด้วย เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถทางก่อสร้างพระตำหนักภูพิงค์ราชนิเวศน์และได้เสด็จทรงเยี่ยมพสกนิกร

ชาวบ้านคอยปุย จึงได้พระราชทานทุนการค้าขายให้กับชาวบ้านคอยปุยและส่งเสริมพืชเศรษฐกิจอื่นๆ ทดแทนการปลูกฝิ่น จากการที่บ้านคอยปุยอยู่ใกล้กับวัดพระธาตุคอยสุเทพและพระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศจึงกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่หนาแน่นอย่างรวดเร็ว จากการที่ชุมชนบ้านคอยปุยอยู่ห่างจากพระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศเพียง 4 กิโลเมตร ทำให้นักท่องเที่ยวจากทุกชาติทุกประเทศหลั่งไหลเข้าสู่บ้านคอยปุยทุกวันซึ่ง ลีศึก ฤทธิเนติกุล (2541) ได้กล่าวว่า “สำหรับชาวต่างประเทศแล้ว ถ้าไปไม่ถึงเชียงใหม่ก็ไม่อาจถือได้ว่าไปถึงประเทศไทย ถ้าไปไม่ถึงคอยสุเทพก็ไม่อาจถือได้ว่าไป ถึงเชียงใหม่และถ้าไปไม่ถึงบ้านม้งคอยปุยก็ถือได้ว่าไปไม่ถึงคอยสุเทพ” ในปัจจุบันนี้ หมู่บ้านคอยปุย เป็นชุมชนชาวเขาที่มีนักท่องเที่ยวเข้าชมมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ยิงยศ หวังวนวัฒน์ (อ้างในลีศึก ฤทธิเนติกุลและคณะ, 2544) ที่ว่าชาวเมืองบ้านคอยปุยมีรายได้หลักจากการท่องเที่ยวสำหรับเลี้ยงครอบครัว รายได้จากการเกษตรกลายเป็นรายได้รองหรือรายได้เสริมเท่านั้นแต่การท่องเที่ยวที่นำพาความเจริญเข้ามาสู่คอยปุยนั้นก็กลับส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ต้องอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถือเป็นการถูกกลืนกินเข้าไปกับความเป็นสมัยใหม่ ทำให้รูปแบบการใช้ชีวิตกลายเป็นสังคมเมือง (Civilised Society) ดังนั้นจึงส่งผลทำให้นักท่องเที่ยวไม่อยากจะขึ้นไปเที่ยวคอยปุย เพราะจากปัญหาการขาดเอกลักษณ์ของคอยปุยในการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวรวมถึงตามสองข้างทางเดิมภายในหมู่บ้านมีสภาพไม่แตกต่างจากตลาดไนท์บาร์ซาร์ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถหาซื้อสินค้าพื้นเมือง จากในเมืองโดยไม่จำเป็นต้องขึ้นคอยปุย แต่กระนั้นคอยปุยเองมีรูปแบบวิถีชีวิตที่ผูกพันกับการท่องเที่ยวแล้ว จึงจำเป็นต้องฟื้นฟูการท่องเที่ยว โดยใช้รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยที่ชุมชนเอง ทั้งนี้เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมและสร้างผลประโยชน์ให้กับคนในชุมชนไปด้วย

จากปัญหาข้างต้นประจวบกับการเริ่มมีการขยับงานพัฒนาโครงการเสริมสร้างศักยภาพเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีส่วนร่วม โดยชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณอุทยานแห่งชาติ คอยสุเทพ-ปุย เป็นโครงการของทางศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ทางด้านตัวแทนผู้นำหมู่บ้านม้ง-คอยปุยก็ได้ให้ความสนใจที่จะเข้าร่วมโครงการประกอบด้วยตัวผู้วิจัยเองได้มีโอกาสเข้าไปลงพื้นที่เก็บข้อมูลที่บ้านม้ง-คอยปุย และก็มีโอกาสได้ร่วมกันกับชาวบ้าน บ้านม้งคอยปุย ทำการขยับงานวิจัยที่มาจากความต้องการของชาวบ้านคอยปุยเอง คือ ชาวบ้านสนใจที่จะทำโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสร้าง ผลประโยชน์ให้แก่คนในชุมชน” โดยได้ร่วมกันประชุมจนได้กลุ่มที่จะร่วมกันขยับงาน โครงการวิจัยจากประเด็นการท่องเที่ยวนี้ 3 กลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มการท่องเที่ยวเชิง

เกษตร(การท่องเที่ยว 3 กลุ่มเป็นการแสดงให้เห็นต้นทุนเดิมของชุมชน) โดยชาวบ้านให้เหตุผลว่า ถ้าเริ่มจากการขับเคลื่อนการทำงานด้วย 3 กลุ่มนี้เป็นหลักแล้วจะเกิดการกระจายผลประโยชน์ให้แก่ ชาวบ้านคอยปุยอย่างเป็นธรรมและทั่วถึงมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อลดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นจากการทำ โครงการวิจัยที่ทำเพียงเรื่องเดียว ด้านเดียว ด้านใดด้านหนึ่ง และอีกเหตุผลหนึ่งก็คือการจะ พัฒนาการท่องเที่ยวไปได้นั้นต้องเกิดมาจากการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนภายในชุมชนเอง ซึ่งทาง กลุ่มชาวบ้านคอยปุยได้มองว่าถ้าดำเนินการขยับงานจาก 3 กลุ่มนี้จะเป็นการดึงกลุ่มชาวบ้านทั้งคอย ปุยเข้ามาร่วมทำโครงการวิจัยนี้โดยความเต็มใจ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดปัญหาการวิจัยดังต่อไปนี้

คำถามหลัก

1. แนวทางพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และสร้างผลประโยชน์ต่อชุมชนบ้านม้งคอยปุย นั้นควรเป็นอย่างไร

คำถามรอง

1. บริบทและทรัพยากรการท่องเที่ยวรวมถึงพัฒนาการของรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมา ของชุมชนเป็นอย่างไร
2. ผลกระทบกับความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่ผ่านมาของชุมชนนั้น เป็นอย่างไร
3. สักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในปัจจุบันเป็นอย่างไร หากดู ผ่านทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและการจัดการของชุมชน
4. รูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านม้งคอยปุย ได้ ตั้งแนวทางไว้อย่างไร กับการพัฒนาต่อไปเพื่อความยั่งยืน ของทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์หลัก

1. เพื่อหาแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม และสร้างผลประโยชน์ต่อคนในชุมชน

วัตถุประสงค์รอง

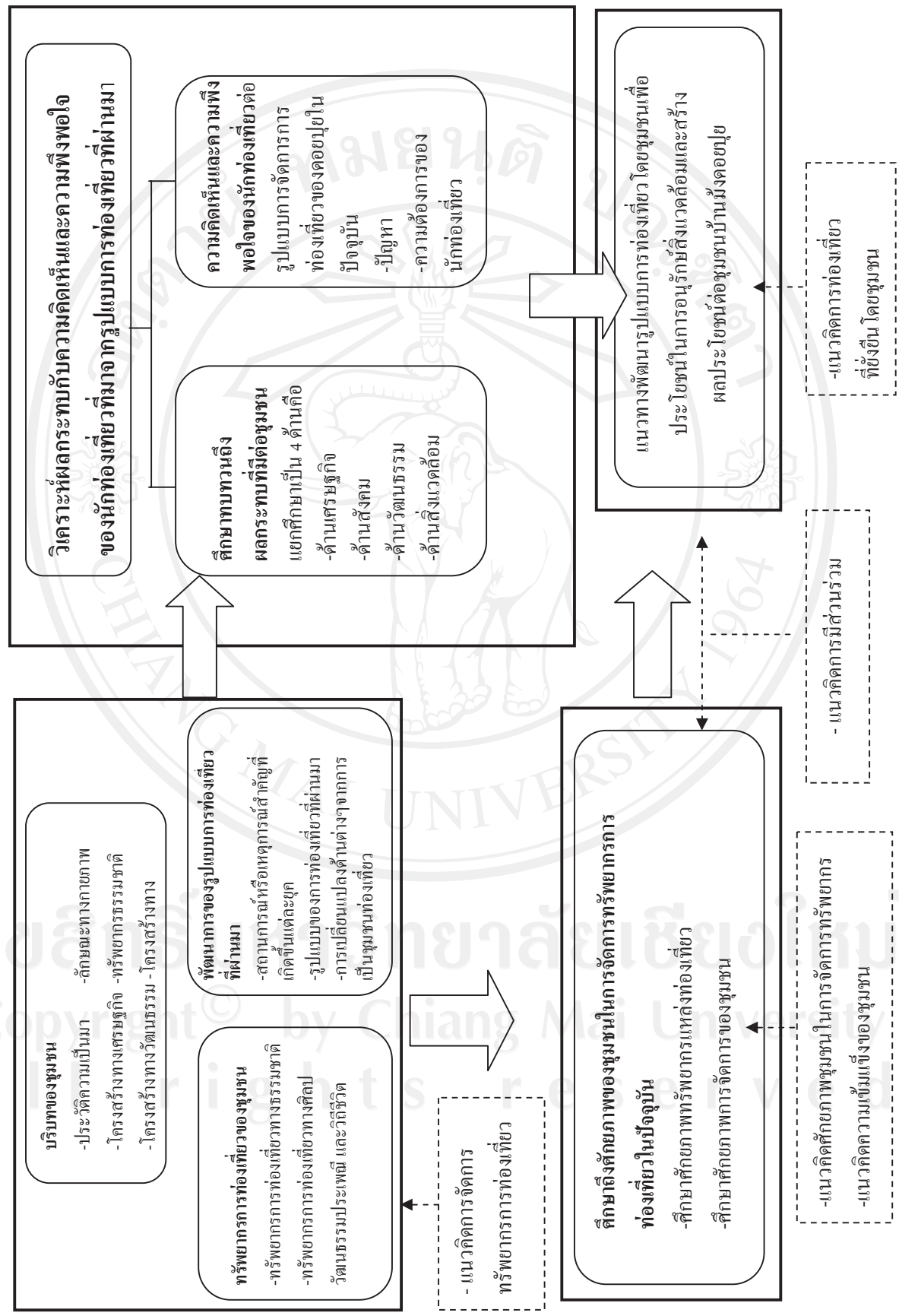
1. เพื่อศึกษาบริบทและทรัพยากรการท่องเที่ยวรวมถึงพัฒนาการของรูปแบบการท่องเที่ยว ที่ผ่านมาของชุมชน

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงผลกระทบกับความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว
ที่มาจากรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมาของชุมชน
3. เพื่อศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว
4. เพื่อสรุปแนวทางพัฒนารูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมในการจัดการการท่องเที่ยวโดย
ชุมชนของบ้านม้งคอยปุย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

1.4 ขอบเขตและวิธีการศึกษา

1. ขอบเขตพื้นที่ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกชุมชนบ้านมั่ง ดอยปุย หมู่ที่ 11 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สาเหตุที่เลือกเพราะ ชุมชนตั้งอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติสุเทพ-ปุย และอยู่ใกล้กับพระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศกับวัดพระธาตุดอยสุเทพ จึงถือเป็นชุมชนมั่งที่ได้เปรียบทางสถานที่ตั้ง จนกลายมาเป็น แหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชม ชุมชนชาวเขา ชุมชนนี้มากที่สุด แต่การท่องเที่ยวที่ถือเป็นการพัฒนาของชุมชน และเป็นอาชีพหลักของชุมชนบ้านมั่งดอยปุย มาช้านานนั้น กลับเป็นการที่เข้ามาสร้างผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม อันเป็นสาเหตุให้นักท่องเที่ยวเริ่มหมดความนิยมในชุมชน อย่างไรก็ตาม ชุมชนก็ปฏิเสธการท่องเที่ยวไม่ได้เพราะ ได้กลายมาเป็นวิถีชีวิตของชุมชนแล้ว ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งว่า ทางชุมชนจะอย่างไรให้การท่องเที่ยวนี้เข้าไปจัดการฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นรากฐานของการจัดการการท่องเที่ยวต่อไป

2. ขอบเขต ด้านเนื้อหา เนื้อหาที่กำหนดในการวิจัย ครอบคลุมประเด็นหลักดังนี้

2.1) ศึกษาบริบทและทรัพยากรการท่องเที่ยวรวมถึงพัฒนาการของรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมาของชุมชน แยกอธิบายเป็น

- บริบทของชุมชน ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของชุมชน ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชน โครงสร้างทางวัฒนธรรมของชุมชนและ โครงสร้างสังคมของชุมชน
- ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต ฯลฯ

2.2) วิเคราะห์ถึงผลกระทบกับความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มาจาก รูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมา แยกอธิบายเป็น

- วิเคราะห์ถึงผลกระทบที่มีต่อชุมชน แยกศึกษาเป็น 4 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม
- ความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวของ ดอยปุยในปัจจุบัน ในเรื่องปัญหาและความต้องการของนักท่องเที่ยว
- พัฒนาการของรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมา ได้แก่ สถานการณ์หรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นแต่ละยุค รูปแบบของการท่องเที่ยวที่ผ่านมา และการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆจากการเป็นชุมชนท่องเที่ยว

2.3) ศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ผู้วิจัยพิจารณาจากขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้ในการท่องเที่ยวโดยชุมชน แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ

- ศึกษาศักยภาพทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว
- ศึกษาศักยภาพการจัดการของชุมชน

2.4) สรุปแนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมในการจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งการออกแบบกิจกรรม จะทำการวิเคราะห์ และประมวลผล จากแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยรวมถึง แนวคิดของกลุ่มชาวบ้านในชุมชน กับองค์กรที่เกี่ยวข้อง และแนวคิดความเห็นของนักวิชาการ ที่มีความเชี่ยวชาญ ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3. ขอบเขตด้านประชากร

บ้านมั่งคองปุย ตั้งอยู่หมู่ที่ 11 ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนประชากรประมาณ 747 คน (ข้อมูลเมื่อปี 2553) ซึ่งราษฎรส่วนมาก ประกอบอาชีพค้าขาย และบางส่วน ทำการเกษตร

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบด้วยบุคคลต่างสถานภาพทางด้านสังคมและบทบาทหน้าที่ มีดังนี้

3.1) กลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ ประกอบด้วย

- ผู้ใหญ่บ้าน
- คณะกรรมการหมู่บ้าน

3.2) กลุ่มผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ ประกอบด้วย

- ผู้ประกอบพิธีกรรมตามประเพณี/ความเชื่อ
- ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน
- แกนนำของกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์, วัฒนธรรม, การเกษตร

3.3) กลุ่มชาวบ้าน

- ผู้นำกลุ่มแม่บ้าน
- ผู้นำกลุ่มเยาวชน
- กลุ่มผู้ค้าขาย

3.4) องค์กรและกลุ่มภายนอกที่เกี่ยวข้อง

- โครงการหลวง
- สถาบันวิจัยดอยปุย
- กรมอุทยาน

- กลุ่มช่างภาพ
- กลุ่มนักท่องเที่ยว
- กลุ่มรถโดยสารพาเที่ยว ฯลฯ

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

ชุมชน หมายถึง ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านคอยปุย หมู่ที่ 11 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และทางศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน โดยมีการใช้ประโยชน์การป้องกันรักษา และรักษาสิ่งแวดล้อม รูปแบบการจัดการและพัฒนาทรัพยากรทั้งที่ร่วมกันในชุมชน และได้รับความร่วมมือจากองค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน, ชุมชน

พัฒนาการรูปแบบการท่องเที่ยว หมายถึง การเกิดการรวมกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมถึงกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ตั้งแต่ อดีต จนถึงปัจจุบัน

ผลกระทบที่มาจากรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมา หมายถึง ผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบที่มาจากรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมา โดยสะท้อนจากประเด็น พัฒนาการของรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมา ทบทวนถึงผลกระทบที่มีต่อชุมชน และความคิดเห็นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวของคอยปุยในปัจจุบัน

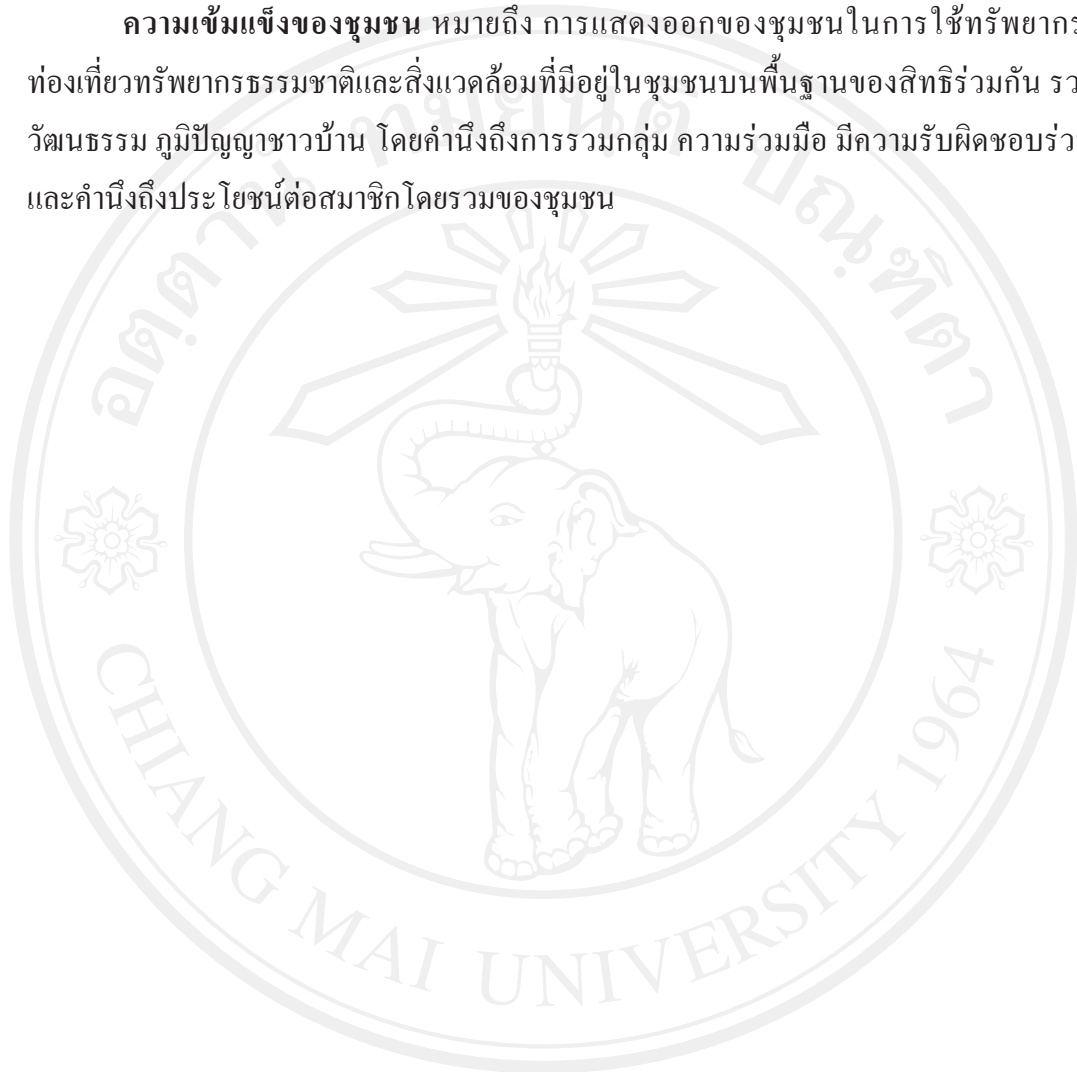
ผลกระทบที่มีต่อชุมชน ผลกระทบที่มาจากกรท่องเที่ยวที่ผ่านมาที่มีผลต่อชุมชน ทั้งทางบวก ทางลบ แยกเป็น 4 ประเด็นคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม

ศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง ชีตความสามารถของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้ในการท่องเที่ยวโดยชุมชน อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีคุณลักษณะบ่งบอกถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถแสดงออกในด้านการจัดการอย่างมีส่วนร่วมกันของชุมชน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทั้งต่อชุมชน และนักท่องเที่ยว โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ วิเคราะห์ศักยภาพทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การเข้าร่วมของสมาชิกในชุมชนต่อการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีความรับผิดชอบร่วมกัน โดยที่ชุมชนมีส่วนร่วมการแสดงความต้องการ ร่วมเสนอความคิดเห็นหรือค้นหาปัญหา การเตรียมการจัดการ

การวางแผน การดำเนินการหรือร่วมกิจกรรมและร่วมรับประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง การแสดงออกของชุมชนในการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนบนพื้นฐานของสิทธิร่วมกัน รวมทั้งวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยคำนึงถึงการรวมกลุ่ม ความร่วมมือ มีความรับผิดชอบร่วมกัน และคำนึงถึงประโยชน์ต่อสมาชิกโดยรวมของชุมชน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved